

Kiriku Elu

Gesti katoliiklaste häälekandja

889/1992

Selles numbris:

- Ema Teresa õed saabusid Tallinna
- Esimene luterlik naispiiskop
- Aleksander Dordett - Eestist pärit preester
- Valgemetsa piiblikool
- Dominikaanide ilmikordu, 2.osa

Kalender ja lugemised

SEPTEMBER

- i 1. 1 Ko 2,10b-16; Ps 144; Lk 4,31-37
 k 2. 1 Ko 3,1-9; Ps 33; Lk 4,38-44
 n 3. GREGORIUS SUUR, PAAVST JA KIRIKU DOKTOR. Mälestuspäev. 1 Ko 3,18-23; Ps 24; Lk 5,1-11
 r 4. 1 Ko 4,1-5; Ps 37; Lk 5,33-39
 i 5. 1 Ko 4,9-15; Ps 145; Lk 6,1-5
 P 6. Tavalise liturgilise perioodi XXIII pühapäev. Tr 9,13-18; Ps 90; Fm 9b-10, 12-17
 e 7. 1 Ko 5,1-8; Ps 5; Lk 6,6-11
 i 8. PÜHIMA NEITSI MAARJA SÜNNIPÄEV. Kiriku-püha. Mi 5,2-5; Ps 13; Mi 1,18-23
 k 9. 1 Ko 7,25-31; Ps 45; Lk 6,20-26
 n 10. 1 Ko 8,1b-7.11-13; Ps 139; Lk 6,27-38
 r 11. 1 Ko 9,16-19.22b-27; Ps 84; Lk 6,39-42
 i 12. 1 Ko 10,14-22; Ps 116; Lk 6,43-49
 P 13. Tavalise liturgilise perioodi XXIV pühapäev. 2 Mo 32,7-11.13-14; Ps 51; 1 Ti 1,12-17; Lk 15,1-32
 e 14. RISTIÜLENDAMISE PÜHA. 4 Mo 21,4-9; Ps 78; Jh 3,13-17
 i 15. PÜHIM NEITSI MAARJA, VALUEMA. Mälestus-päev. He 5,7-9; Ps 31; Jh 19,25-27
 k 16. CORNELIUS, PAAVST JA CYPRIANUS, PIISKOP, MÄRTRID. Mälestuspäev. 1 Ko 12,31-13,13; Ps 33; Lk 7,31-35
 n 17. 1 Ko 15,1-11; Ps 118; Lk 8,1-3 ROBERTO BELLARMINO, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR.
 r 18. 1 Ko 15,12-20; Ps 17; Lk 8,1-3

- i 19. 1 Ko 15,33-37.42-49; Ps 56; Lk 8,4-15
 JANUARIUS, PIISKOP JA MÄRTER.
 P 20. Tavalise liturgilise perioodi XXV pühapäev. Am 8,4-7; Ps 113; 1 Ti 2,1-8; Lk 16,1-13
 e 21. APOSTEL JA EVANGELIST MATTEUS. KIRIKU PÜHA. Ef 4,1-7.11-13; Ps 19; Mt 9,9-13
 i 22. Op 21,1-6.10-13; Ps 119,1.27.30.34.35.44; Lk 8,19-21
 k 23. Op 30,5-9; Ps 119,29.72.87.101.104.163; Lk 9,1-6
 n 24. Kg 1,2-11; Ps 90; Lk 9,7-9
 r 25. Kg 3,1-11; Ps 144; Lk 9,18-22
 i 26. Kg 11,9-12,8; Ps 90; Lk 9,43b-45 COSMAS JA DAMIANUS, MÄRTRID.
 P 27. Tavalise liturgilise perioodi XXVI pühapäev. Am 6,1a.4-7; Ps 146; 1 Ti 6,11-16; Lk 16,19-31
 VINCENT DE PAUL, PREESTER. Mälestuspäev.
 e 28. Hi 1,6-22; Ps 17; Lk 9,46-50 VACLAV (VENCESLAUS), MÄRTER.
 i 29. PEAINGLID MIKAEL, GAABRIEL JA RAAFAEL. KIRIKUPÜHA. Tn 7,9-10.13-14; Ps 138; Jh 1,47-51
 k 30. HIERONYMUS, PREESTER JA KIRIKU DOKTOR. Mälestuspäev. Hi 9,1-12.14-16; Ps 88; Lk 9,57-62

OKTOOBER

- n 1. THERESA A JESU INFANTE LISIEUX'ST, NEITSI. Mälestuspäev. Hi 19,21-27; Ps 27; Lk 10,1-12
 r 2. PÜHAD KAITSEINGLID. Mälestuspäev. 2 Mo 23,20-23a; Ps 91; Mt 18,1-5.10
 i 3. Hi 42,1-3.5-6; Ps 119,66.71.75.91; Lk 10,17-24
 P 4. Tavalise liturgilise perioodi XXVII pühapäev. Ha 1,2-3; 2,2-4; Ps 95; 2 Ti 1,6-8.13-14; Lk 17,5-10
 FRANCISCUS ASSISIST. Mälestuspäev.

Tallinna p. Peetruse ja Pauluse kogudus
 Vene tn 18, EE-0001 TALLINN
 telefon 44 63 67

- P 10.00 poolakeelne missa
 11.00 eestikeelne missa
 T 18.00 ladinakeelne missa
 K 9.00 ladinakeelne missa
 N 17.00 poolakeelne missa
 18.00 eestikeelne missa
 R 9.00 ladinakeelne missa
 18.00 eestikeelne missa
 L 9.00 ladinakeelne missa
 18.00 ladinakeelne lauldav missa

Pärnu: Iga kuu esimesel ja kolmandal pühapäeval kell 16.00 eestikeelne missa
 Pärnu Eliisabeti kiriku kabelis.
 Ahtme: Iga kuu teisel ja neljandal pühapäeval kell 17.00 poolakeelne missa
 kabelis Sõpruse 89.

Tartu p. Neitsi Maarja kogudus
 Veski tn 3, EE-2400 TARTU
 telefon 34 235

- P 10.00 poolakeelne missa
 18.00 eestikeelne missa
 E 9.00 missa
 T 18.00 missa
 K 9.00 missa
 N 18.00 missa
 L 18.00 missa

Valga: Igal pühapäeval kell 14.00 missa
 Valga Jaani kiriku käärkambri

Tegeva armastuse saadikud
 Endla 33-10, EE-0001 TALLINN

- K ja R 7.00 missa
 P,E,K,R 18.00 adoratsioon
 T,N,L 7.00 adoratsioon

Lõpuks ometi ...

Katoliku kirik ilma kloostriteta on nagu talveunes hingitsev puu.

Kõigi nende aastate jooksul, mil olen preestrina Eestis töötanud, olen kandnud raske koormana südarnel probleemi katoliiklusest Eestis; korduvalt olen meie olukorda võrrelnud inimesega, kes ilma elava õpetajata, ainult õpiku järgi klaverit õppida püüab. Katoliku kirik ilma kloostriteta on nagu talveunes hingitsev puu.

Niipea, kui vabanema hakanud õhkkond ettevõtmise õnnestumiseks natukeneagi lootust andis, hakkasin otsima orduisid, kes Eestisse tulla tahaksid ja võiksid, võttes arvesse siinseid olusid. Traditsioonilised munga- ja nunnaordud nagu näiteks benediktiinid, karmeliidid, trappistid, klarissid jne. vajavad uues paigas kloostri avamiseks eritingimusi: inimtühja ümbrust, suurt territooriumi, maad põllutööks. Esialgu jäi ainsa võimalusena sõelale suhteliselt noor, kuid kogu maailmas väga levinud nunnaordu: "Missionaries of Charity" - "Tegeva armastuse saadikud", kelle eesotsas seisab Nobeli rahupreemia laureaat, ema Teresa Kalkuttast.

Oma esimesele kirjale ootasin asjatult vastust. No muidugi, olin adresseerinud selle ju ema Teresale ja pannud Tallinnas postkasti. Aasta oli 1990. Küllap said "julged mehed" seda kirja lugedes hea lõuatäie naerda. Järgmine kiri läks 1991. aasta maikuus käsipostiga Helsingisse ja sealtkaudu tee, ning vastus tuli oktoobris. Ema Teresa kirjutas, et tal on võimalik ödesid saata, ning palus konkreetsete asjaolude täpsustamiseks võtta kontakti Moskvast asuva kloostri ülemõega. Rõõm oli muidugi suur. Algasid läbirääkimised ja tulevasele kloostri asupaiga otsimine.

Lõpuks ometi, nüüd on nad kohal. Tänu olgu Jumalale. - isa Rein

Pildil: öed Balti jaamas 28. augustil 1992. Vasakpoolseim on öde Mala.

Teretulemast, armsad õed!

Pühapäeval, 30. augustil kohtus Tallinna kogudus esmakordselt "Ema Teresa õdedega". Pärast pidulikku jumalateenistust koguneti dominiiklaste kloostris õuele, et öelda "oma" õdedele teretulemast, tutvuda nendega ja esitada küsimusi.

"Minu nimi on õde Subhani

(tõlgituna - head uudised). Olen kongregatsioonis neli ja pool aastat. Pärit olen Põhja-Indiast. Novitsiaadi - kaks ja pool aastat - tegin läbi Indias, siis läksin Poola, kus andsin aasta pärast töötused ja mind saadeti Venemaale. Õppisin kongregatsiooni, kuhu nüüd ise kuulun, tundma koolipäevil. Eriti köitis mind Ema isiksus, tema töö olemus. Ta aitas vaeseid nii vaimselt

Õed: Meie kongregatsioon on asutatud 1948. aastal ja kinnitati paavsti poolt 7. oktoobril 1950. Kongregatsiooni ülemaks on ema Teresa, kes juhib õdesid regioonide ülemõdede kaudu, samuti on igal grupil oma ülemõde.

Praegu viibib siin, meie keskel, ka meie regionaalülemõde, **õde Mala**, kelle haldusala hõlmab kogu endise N.Liidu territooriumi ning Poola.

Isa Rein: Õde Mala, kui palju teie ordu kloostreid on praeguseks avatud endise N.Liidu territooriumil?

Õde Mala: Praeguse seisuga üksteist - Eesti on üheteistkümnes. Eelnevad kümme on järgmised: kaks on Moskvast, üks Peterburis, üks Novosibirskis, üks Tomskis, üks Spitakis, Armeenias, üks Gruusias, üks Kiievis, üks Leedus, üks Dushanbes, Tadžikistanis. Lähemal ajal on plaanis avada veel neli maja: Lätisse, Valgevenes, Tashkenti ja veel üks Ukrainasse.

K: Kuidas õed ennast finantseerivad, ja kuidas võib neile annetusi toimetada?

V: See on "Tegeva armastuse saadikute" põhimõte, et me loodame Jumala ettenägemise - jumaliku *providentia* - peale. Ometi ei tähenda jumalik ettenägemine sugugi üliküllust. Me tahame elada väga vaeselt, sest me soovime teenida vaeseid. Et neid aidata, peame me ise väga hästi teadma, mis vaesus on. Tahaksin praegu korrata neid sõnu, mida ütleb ema Teresa alati kõigile, kui ta avab uue kloostris: "Palun kaitske minu õdede vaesust, sest see on meie tugevus".

Muidugi, me vajame materiaalseid asju, kuid mitte meie eneste, vaid inimeste jaoks, kes seda rohkem vajavad. Kui te meile midagi annate, siis jagame seda vaestega. Endale jätame miinimumi, mida vajame selleks, et elada. Kui keegi soovib annetada, võib ta tuua oma annetuse kohaliku ülemõe kätte. Palveta-ge meie eest, et meie, õed, kes me siin oleme, ei rikuks ära Jumala tööd.

K: Kui inimesed tahaksid õdesid külastada, siis millal oleks võimalik seda teha nii, et see õdede päevaplaani ei segaks?

V: Alguses peavad õed muidugi eesti keele selgeks õppima. Sellele kulutavad nad pool päeva. Ülejäänud pool päeva kuulub inimestele. Hommikul on missa kell 7.00 ja õhtul adoratsioon kell 18.00, kuhu olete kõik alati teretunud. Kui missa on õhtusel ajal, siis lükkub adoratsioon hommikule. Päeva jooksul, kui keegi soovib palvetada meie kabelis, on ta alati teretunud. Meie väike kolmetoalises korteris sissesetatud klooster asub Tallinnas Endla tn 33-10.

K: Millal ei tohiks inimesed teid segada?

V: Me tahame olla üksi hommikul äratusest, mis meil on kell 5.30, kuni missa või adoratsioonini, see on siis kella 7.00. Sinna võivad juba kõik tulla. Pärast seda hakkavad õed keelt õppima, hiljem, kui nad sellega juba teatud määral hakkama saavad, lähevad nad välja vaeste juurde. Kella kolmest kuueni olete jälle kõik teretunud, et õdedega vestelda. Kell 18 on adoratsioon, või kui kirikus on õhtumissa, lähevad õed sinna. Kuna tegemist on kloostri- ja sisseastumiskülastajatele oma uksed kell 20.00.

K: Võibolla on see veidi jultunud küsimus, kuid mis sünnib kloostri- ja sisseastumiskülastajatele sel ajal, kui inimestele on sissepääs suletud?

V: Muidugimõista täidavad selle aja palved - palvele pühendavad meie orduõed päevas 4,5 tundi, millest osa - adoratsioon ja missa - võib toimuda koos teiste inimestega.

kui materiaalselt. Kui laps on väike, siis on ta püha, kasvades ta aga kaotab oma pühaduse. Mind köitis pühadus sedavõrd, et ma tahtnud seda kaotada. Nii ma astusingi kohe pärast kooli lõpetamist orduisse, et elada vaeselt vaeste jaoks."

"Mina olen õde Stanislette (väike Stanislaus) ja mind määrati Tallinnasse rajatava kloostri ülemõeks. Minu kodupaik on väikelinn Colcarola India lõnatipus. Olen kongregatsiooni liige olnud 15 aastat - viis aastat Indias, kolm aastat Peruus, aasta olin Roomas, kuus aastat Poolas. Nüüd teadmata pikkusega periood Eestis."

"Mina olen õde Maria Teresa, olen pärit Poolast Gdanski lähedalt ja ordus olnud viis aastat. Alustasin Poolas, kuhu jäin ka pärast töotuste andmist kaheks aastaks; siis tulin N. Liitu. Algul olin Moskvas, siis umbes aasta Kiievis."

K: Miks Teie, kes te sündisite Poolas, kus on sadu ordusid, valisite nimelt selle kongregatsiooni? Kas teised ordud tundusid "liiga vanad", või oli tegemist puht-isiklike motiividega?

V: "Ma soovisin pühendada end Jumalale, anda talle jäägitult kõik, nii oma vara, oma tahte kui oma elu. Siis, mõned aastad tagasi, tundus mulle, et teised ordud on seespoolt teistsugused kui välja paistavad, ja et ainult

Küsimus rahva seast: Teile näidati Tallinnas üht tühja lasteaeda, kas võiks see maja olla teile õige paik.

V: Mulle meeldis see paik, kuid enne kui ma otsustan, pean ma veel palvetama.

Küsimus taimtoitlaselt: Kuidas suhtuvad õed taimtoitlusesse?

V: Kui me oleme vaesed, siis me sööme kõike.

K: Aga kui olete rikkad, mida sööte siis?

V: Siis on palju valida. Üldiselt pole meil sellist probleemiasetust.

Isa Rein: Kuulsin, et ühes linnas söövad teie ordu õed ainult riisi. See tekitas minus õudust, et kus ma teile siin kogu aeg, läbi aasta, riisi võtan?

Õed (naerdes...): Kuhu me läheme, sööme alati nende inimeste toitu, kes seal elavad. Kui meile peaks toodama mingeid delikatesse, siis nende jaoks on vaeste suud kõige paremad.

K: Kas endistest N.Liidu maadest on keegi avaldanud soovi teie ordusse astuda? Kui keegi peaks soovima seda siin teha, siis kuidas see toimub?

Õde Mala: Üks kandidaat Leedust on juba Poolas novitsiaadis, teine on Kirgias ja tema on Roomas, aga ka Moskvas ja Ukrainas on inimesi, kes kaaluvad otsust meie ordusse astuda. Ordusse astumise suhtes tuleb pöörduda kohaliku ülemõe poole ja tema ütleb, mida konkreetselt ette võtta.

K: Kas Eestist ordusse astuval õel on lootust tagasi Eestisse saada?

V: Kui inimene liitub meie kongregatsiooniga, peab ta minema igale poole kuhu teda saadetakse. Teisiti oleks ju misjonitöö võimatu. Samal ajal määratakse õed kohtadele kolmeks aastaks ja kui vaja veel kolmeks aastaks, aga seejärel tuleb kohta vahetada. Ometi, sellest reeglist võib olla erandeid, kui peaks tekkima vajadus.

K: Kui Eestis avaneks võimalus veel mõnes linnas teie kongregatsiooni

klooster avada, kas teil oleks õdesid välja panna?

V: Kohe mitte, kuid ühe kuni kolme aasta pärast oleks see kindlasti võimalik. Ja ometi - kui selguks, et vajadus on väga suur, võiks mõelda ka lähema tuleviku peale.

K: Kuidas te võõras paigas, korralikult keelt oskamata vaesed üles leiate?

V: Tavaliselt on nii, et meie tunneme vaesed kohe ära ja nemad tunnevad meid ka.

K: Mida hakkab tegema teie ordu siis, kui paigas, kuhu nad on asutanud oma kloostri, enam vaeseid ei leidu?

V: Siis me siirdume mujale, sinna kus neid on.

Isa Rein (koguduse poole pöördudes): Vaadake siis et te neile vaeseid leiate, see veel puuduks et nad ära lähöksid!

Õde Mala: Ärge muretsege, me oleme kolm tükki juba leidnud (ühe päeva jooksul! - toim.), nad tulid meile lihtsalt tänaval vastu. Kui oleks ainult koht, kuhu saaks nad majutada.

K: Kas te loete oma kompetentsi kuuluvateks ka alkohoolikuid ja narkomaane?

V: Kas te arvate et alkohoolikud või narkomaanid ei olegi vaesed? Kahtlemata on nad vaesed eelkõige vaimselt, nad vajavad, et keegi armastaks neid - armastus on see, mida nad kõige rohkem vajavad. Narkomaanidega tegelemine, nende ravi, on selleks liiga spetsiifiline, et meie võiksime selle oma ülesannete hulka lugeda, aga alkohoolikutega me saame hakkama, samuti vanglast tulnute ja prostituutidega, vallasemadega, kellel puudub alimendimaksja - kõigiga, keda ühiskond on ära tõuganud ja kes vajavad abi.

Me oleme õnnelikud seeütle, et võime olla Eestis. Eesti ajaloolisest taustast on meil mõningane ettekujutus, aga meil on tõsine soov oma teadmisi selles osas süvendada. □

ema Teresa õdede seas suudan endast kõik anda. Nüüd arvan, et see otsus on väga isiklik - ainult inimese enda ja Jumala vaheline. Mulle tundus ka, et on olemas palju ordusid ja nad kõik teevad erinevaid töid, kuid pole ühtki peale ema Teresa õdede, mis tegeleks nendega, kes kõige rohkem abi vajavad."

"Mina olen õde Maria Ragam (tõlgituna - Maarja meloodia), mu kodupaik on Gerla Lõuna-Indias. Olen ordu liige 9 aastat. Kolm aastat olin Kalkuttas ema Teresa juures, kolm aastat Aasamis. Minu liitumise põhjuseks "Tegeva armastuse kongregatsiooniga" oli töö, mida õed minu kodulinnas tegid. ■

Kui Aleksander Dordett 8. augustil 1984 Austrias suri, ei jõudnud see uudis vist ühegi Eesti katoliiklase kõrvu. Tol ajal ei teadnud me temast kahjuks mitte midagi - kes see inimene oli ja missugused olid tema sidemed Eestimaaga.

Aleksander Dordett

üks Eestimaalt pärit preester

1.

Aleksander Dordettil on oma märkimisväärne koht Eesti katoliku kiriku ajaloos, kuigi ta tegi oma elutöö Austrias. Teoloogia ja kirikuõiguse doktor, Viini Ülikooli rektor ning kirikuõiguse ja filosoofia professor, Austria kirikukohtu kauaaegne eesistuja, prelaat ja paavstliku aumärgi omanik, hinnatud õigusteaduse ekspert - tiitleid võiks veel palju ritta seada, kuid lõpetame siinkohal, kuna kõnealune ise tundis tiitlite suhtes sügavat vastumeelsust. See suur inimene, kes südameilt oli siiski lihtne ja soe, alustas oma teed sellest samast kirikust, kus Tallinna kogudus tänagi jumalateenistust pidama koguneb, ning tema esimeseks õpetajaks ja tähtsaks vaimseks mõjutajaks oli Eesti omaaegsete, ja küllap ka tänaste katoliiklaste poolt armastatud piiskop Eduard Profittlich. Samas kirikus pühitseti Aleksander Dordett 50 aastat tagasi preestriks. Sõja-aastatel töötas ta Tartu koguduse preestrina. Kui ajalugu poleks teinud nii julma pööret, oleks isa Aleksander tõenäoliselt andnud oma elu ja jõu Eesti katoliku kiriku teenimiseks.

8. augustil käesoleval aastal tähistasime Tallinna koguduses üsna tagasihoidlikult Aleksander Dordetti kaheksandat summa-aastapäeva. Tõime Jumala ette palved, mis jäid meie poolt toomata kaheksa aastat tagasi. Uuesti on meil põhjust meenutada isa Aleksandrit 21. septembril, kui tema sünnist möödub 76 aastat. Pidagem teda siis mees ning palugem, et ta kostaks Eestima kiriku käekäigu eest meie Looja ees.

Meenutab Maks Dordett:

Minu kasuvend Aleksander sündis 1916. aasta 21. septembril. Ma ei mäleta enam täpselt, kuidas ta katoliku kiriku juurde jõudis. Perekond, kes meid lapsendas, küll katoliiklik ei olnud, aga meie ei olnud lihased vennad ka ja oma õigetest vanematest teadsime mõlemad üsna

vähe. (Vt ka "KE" nr 7/90 lk 10 - toim.).

See oli millalgi pärast kooli lõpetamist, Aleksander käis Luise tänaval saksa reaalkoolis. Siis tahtis ta edasi õppida ja katoliku kirik aitas teda, igatahes 1933. aastal astus ta Innsbrucki ülikooli ja 1938 tuli Eestisse tagasi. Kuna ta oli Eesti Vabariigi kodanik, pidi ta seejärel minema sõjaväkke üheksaks kuuks aega tee-

nima. Oli Tallinnas, Koplis. Sellest tegi üks eesti ajaleht ka jutu, mis mul on väljalõikena alles. (Artikli taasavaldame allpool - toim.).

1942. aasta 10. mail pühitses piiskop Rancans, kes spetsiaalselt selleks puhuks Lätimaalt oli Tallinna tulnud, Aleksandri preestriks. Esimene missa toimus Tallinna kirikus 17. mail 1942. Pärast seda, saksa ajal, teenis ta paar aastat Tartu kirikus ja siis 1944. aastal, kui sakslased hakkasid ära minema, läks tema nendega kaasa. Saksamaalt läks ta kohe edasi Austriasse, Innsbrucki, kus ta jätkas oma õpinguid. Minu teada õppis ta pärast veel kusagil Hollandis (Günther Johannes Stipa andmetel küll Belgias - Brüsselis ja Leuvenis - toim.).

Ega ta muidu polekski ära läinud, aga ta teadis väga hästi, mis teda ootab. Kui rinne hakkas lähemale tulema, siis oli tal selge, et kas surma või Siberisse. Teised preestrid ju kõik läksid.

Meil ei olnud siis üldse ühendust - 29 aastat ... ei kirjavahetust ega midagi. Kui ta omal ajal Eestist põgenes, siis meie kasuema istus kolm päeva KGB-s. Kui ta sealt välja pääses, siis oli ta omadega nii segamini, et pidi äärepealt auto alla jääma. Aleksander oli kirjutanud talle Eliise nime all. Keegi ei julgenud tol ajal vastu kirjutada. Kui ma 1951. aastal abiellusin, siis minu naine ütles, et mis see olgu, kirjutame vastu, aga nii see jäi. Kontaktid tekkisid siis, kui Aleksander lõi suhted Moskvaga. Ta hakkas liikmeks mingisugusesse rahukomiteesse, igatahes 1974. aastal oli Moskvast mingisugune konverents ja tema tegi seal ettevalmistusi rahukomitee esimehe ettekanneteks. Rahukomitee kaudu tekkisid tal Moskvaga head suh-

ted, saatkonna sekretär oli tal tuttav. Meie esimene kontakt oli see, et ta saatis meile Moskvast kaardi. Helistasin saatkonda, aga sealt öeldi, et on juba ära läinud. Hiljem tuli ta iga kord, kui Moskvast käis, ka Eestist läbi.

Nendest kohtumistest on jäänud väga soojad mälestused. Aleks oli ju kahekordne doktor, teoloogia ja kirikuõiguse oma. Viini Ülikool valib igal aastal endale uue rektori, ka tema sai selleks ühe aasta olla, ja kord oli ta prorektor ka. Hiljem oli ta Austria kirikukohtu eesistuja, peaaegu kuni lõpuni välja. Ta õpetas ülikoolis filosoofiat ja Moskvast oli mõningaid, kes käisid seal õppimas.

Üldiselt vaadati Aleksandri peale Viinis nii, et tema on natuke roosa, mehkeldab kommunistidega - kuigi Austria oli väga neutraalne riik. "Vene lõhna" tunti Viinis väga hästi, sest peale sõda oli see justkui "vene tsoon", ameerika väed olid Austria teises pooles. Aga Aleksander ütles, et miks ma peaksin

vankri all sõitma, kui saab sõita vankri peal. Muidugi oli see tema jaoks puhas taktika, sest ta pole kommuniste iialgi sallind.

Alguses kui ta siin käis, kartis ta veidi endast rääkida. Just siis kui ta siin käis, oli ta Viini Ülikooli rektor. Siis organiseeris ta mitu professorit Moskvast Viini täiendusele.

Kui Aleksander esimest korda Eestis käis, siis läksime Tartusse tšehhi õdesid vaatamas. Kirikusse ta ei julgenud minna. See oli aastal 1977 või nii. Hiljem käisime meie temal ka külas. Siis oli ta haige, kaebas peavalude üle, kuid talle tehti nõelravi ja see aitas. Lõpuks oli ta pensionil. Muidu on määraks 70 aastat, aga kui lähed 65-selt, siis saad kätte 80%. Tema läks ka natuke varem.

Viinist 40 km kaugusel on Karnebrunni kirik. Sinna sai ta endale matuse-

paiga. See on üks üsna väike asula. Nendel aastatel sai ta tuttavaks ühe noore mehega, Peter Sturmiga, kellega nad said sõpradeks, kui Aleksander esimest korda haige oli. See oli vist 1978. või 1979. aastal. Meie käisime esimest korda seal 1980. aastal. Siis hakkas Peter juba ka seda kirikuteadust õppima. Ta tahtis küll preestriks saada, kuid võttis naise ja nüüd on usuõpetuse õpetaja. Tal on 4 last. Kahte neist nägi veel Aleksander ka. Kolmandale lapsele pandi Aleksander nimeks...

Peter Sturm külastas Tallinna käesoleva aasta augustikuu alguses. Ka teda õnnestus meil küsitleda. Intervjuu, mis äärmiselt huvitavalt ja humoorikalt avab Aleksander Dordetti isiksust, ilmub meie lehe järgmises, oktoobrikuu numbris. Toim.

Üks preester läheb sõduriks

Esimene Eestist päritolev katoliku vaimulik saabus tagasi kodumaale, et astuda sõjaväkke. Viis aastat karmi teaduslikku ja askeetlikku treeningut.

Rüüalaläpnl saabus Tallinna Aleksander Dordett, keda võib pidada eestimeheks ja ainsameheks Eestist päritolevaks katoliku vaimulikuks. Dordett, kes 1934. aastal läks õppima katoliku usuteadust Innsbrucki ülikooli vastavasse fakulteedi, ei ole küll veel preester, kuid ta on siiski vastu võetud vaimulikuks seisusse. Sellepärast on ta juba kiriklike ühiste ürituste ees pidanud andma vande, et ta eluks ajaks jääb pidama poissmehepõlve, s.t. ta ei tohi vastavalt katoliku ladinariituse kombele kunagi abielluda.

Luterlikust perekonnast katoliiklaste ridadesse

A. Dordett põlvneb luterlikust perekonnast, kuid juba õige noorelt tundis ta

mingit vastupandamatut tungi katoliku usku astumiseks. Sellest actuna läks ta omalalal praeguse katoliku ülempeiskopi dr. Eduard Profittlichi jutule, kes talle hakkas andma usundpetuse tunde ja viimaks noormehe võttis vastu katoliku usku. Usuline huvi sävenes Dordetti juures järjest ikka rohkem ja nii saadeti ta viimati eesti katoliiklaste apostoliku administraatori Msgr Profittlichi isiklikul soovitusel Innsbrucki Anstrian, kus juba vanaast ajast kuulus usuteadlaste internaat "Collegium Canisianum" noorele mehele oma üksed avas. Mõni aeg pärast "Anschlunzi" pidi ta "Collegium Canisianumisi" ruumipruuse tõttu lahkuma ning saadeti edasi õppima Itaaliasse, Gallarate'sse Milanol lähedal, kus noor preestriametihandidaat ära õppis ka itaalia keele.

"Lieber Führer, komm heraus!"

Austrias viibides nägi A. D. juhuslikult ka Hitlerit üsna lähedalt. See oli juba umbes paar nädalat pärast Austria liitumist Kolmanda Riigiga, kui Hitler tegi oma suure ringreisid Austria territooriumil. Dordett nägi, kuidas hulk rahvast juba hommikul kell 9 kogunes Hitleri sõjaterri ette ja hüüdis: "Lieber Führer, komm heraus!" (Armas Juht, tule välja). Hitler olevat tulnud välja ja rahvast käetõstamisega tervitanud. Dordett leiab, et Hitleri silmades ja käitumises on tõesti midagi "magnetilist", mis inimestele ligitõmbavalt võib mõjuda. Dordett olevat Hitlerit näinud üsna lähedalt, ainult paari meetri kauguselt.

Ungarlased tahavad kuulata eesti keelt

Juusbruchi üsuteaduse fakultet olevat olnud täiesti rahvusvaheline teaduskond. Seal leidunud hiinlasi, jaapanlasi, ameeriklasi ja palju muid rahvusi. Teiste hulgas olevat olnud ka palju ungalasi, kellel Dordett sõlminud erilisi sõprussidemeid. Ungari sõprade kutsel Dordett olevat pärast käinud ka Ungaris, kus tuntud huvi hõimuliikumise vastu. Igas pool olevat tahetud kuulda eesti keelt. Juusbruchi läinud pärast oma üsuteaduslikke õpinguid jätkama ka endine Tallinna katoliiku internadi juhataja dr. Etipa, kes mäletatavasti omal ajal siin algatas katoliiklaste ahistlooni lutsillaste Eestisse tagasi toomiseks. Omavahel olevat Dordett ja dr. Etipa rääkinud eesti keelt, mis kõitnud alati ungarlaste tähelepanu.

Talaarist sõdurivormi

A. Dordett on esialgu juba lõpetanud filosoofiateaduskonna, mille lõpetamist kõigilt katoliiku üsuteadlasilt enne üsuteaduskonda astumist nõutakse. Mõteteaduskonna lõpetamisel D. on omandanud ka filosoofia litsensiaadi astme, mis teda õigustab õpetama poolavali-

kes ülikoolides. Praegu D. on katkestanud oma õpingud ja Eestisse sõitnud selleks, et end õitada sõjaväeringkonna komisjonile, mille nõudel pika preestrimantli vahetab rohelise sõjaväevormi vastu, kui tema tervis siin takistusi ette ei veereta. Üsutelemisel lausub Dordett, et ta rõõmuga seda aukohust isamaa vastu tahab täita.

Balti-saksa keel ei kõlba

Väliseestlastega Dordett oma reisidel pole kokku puutunud. Juhuslikult on ta Jansbruchis siiski trehvanud RMK-i turismitomaihusel matkajaid. Neude hulgas tulevane preester kohtas ka oma endist taitsõõpetajat A. Poolgast, kellelga võimalus oli pisut vestelda.

Proovijutluse pidamiseks A. Dordett on saadetud Silcesia kirikuisse. Enne proovijutluse pidamist tema tähelepanu on juhitud aga asjaolule, et jutlused tuleksid pidada heas saksa keeles, millel ei ole balti kõrvalmaiku. Balti-saksa keel olevat igas pool põlatud. Siit sõitja pidavat oma keele seal ümber õppima.

Dordett, kes siia sõitis läbi Seedu ja Sāti, leiab, et just Eestis teiste Balti riikidega võrreldes on kõige enam dünaamikat. Teda ällatab eriti vana Tallinna uus nägu. Tallinn olevat ta viieaastase äraoleku ajal nii muutunud, et teda otse polevat võimalik ära tunda.

Dordetti tulevikuhavatsustest rääkides selgub, et ta võib-olla saadetakse Nooma edasi õppima, kuna seal tingimused laialdasema teadusliku silmaringi omandamiseks on kõige soodsamad. Tundub, et katoliiku kiriku kõrge-
mad võimukandjad noore vaimuliku pühikelle suhtuvad soojalt ning talle tahavad võimaldada hästi haritud üsuteadlase karjääri.

Kahjuks pole välalõike põhjal võimalik kindlaks teha ajalehe nime, ilmumisaeg on aprill või mai 1938. Artikkel ilmub muutmata kujul. - Toim. □

Uskuda Kristusesse

isa Mieszczyslaw Malinski

(algus KE nr 2/89)

Sinu pidupäevad

Argipäev, mille jooksul ei juhtu midagi. Tavapärane voodist tõusmine, hommikusöök, ennelõunane askeldamine, jutuajamised, mis hetke pärast ununevad, naer, viisakusavaldused, mis midagi ei tähenda ja end kuidagi ära ei tasu. Tavaline lõunasöök, pärastlõunane askeldamine, õhtusöök ja puhkus. Päev nagu igapäevases elus ikka.

Kuni äkki tuleb midagi ootamatut, nagu välg selgest taevast. Kellegi lähedase surm, pikk matk raja taha või olukord, kus tuleb järsku minna või jääda; ootamatu vestlus, kus keegi sind ründab, sunnib sind välja ütlema asju millest sa ei taha rääkida, või paneb sind fakti ette, et sul tuleb vastu võtta ametikoht, mis tähendab sulle pöördumatut tagasiminekut või võimalust uuesti otstast peale hakata.

Võibolla on see uue protsessi algus, et sa pead minema vastumäge silmapiiri poole, et sa suudad määratleda eesmärgi, mille poole oled kogu aeg alateadlikult püüelnud - justkui malepartii, mille sa pead lahti mängima. See võib olla eksamiks valmistumine või ülesanne, mille täitmine on sinule kohuseks pandud. Siis ei kulge su elu enam argipäevadena, ilmast rääkimiseks ega äraolemiseks ei jää aega. Siis võtad end kokku, oled pingestatud, keskendunud, sest mängus on sinu saatus, sinu elu. Alles niisuguses olukorras saab selgeks kes on kes, alles siis mõistad, kes sa ise oled.

Viimaks jõuab kõik lõpule, tuleb lahendus, eksam saab tehtud, soovitu muutub tegelikkuseks. Ja siis tulevad jälle argipäevad, nii nagu varemgi. Ainult et sina mõistad, et sa ei ole enam niisugune nagu enne, et suured sündmused on sind muutnud. Teise pilguga vaatad sa nüüd oma elu ja iseennast. Sedamööda kuidas need sündmused sinust ajas kaugenevad, hakkab sul kahju, sa ei soovi neid kaotada, tahad seda aega kuidagi kinni hoida, sest sind hirmutab tagasipöördumine endise teadmatuse, tundekasvatamatuse, vaimse ebaküpsuse juurde - nagu sa pärast kõiki katsumusi, mis on teinud sinust uue inimese, neile eelnenut enda jaoks määratled. Sa säilitad hoolega kõike, mis sulle neid aegu meelde tuletab: fotosid, teokarpe või kivitükke sealt, kus möödus sinu ilusaim suvi. Sinu ellu tekitavad ka mingite sündmuste aastapäevad, *pidupäevad*, mis on ainult sulle või sinu perekonnale tähtsad. Ema sünnipäev, küpsustunnistuse kättesaamise päev, pulma-aastapäev, lapse sünnipäev. Sa tahad et see, mida sa pead nende sündmuste juures tähtsaks ja suureks, sinus uuesti elustuks ja kasvaks.

Esimene pulma-aastapäev, lilled, kingitus, pidulik lõunasöök, võibolla nende kõige lähemate sõprade seltskond, kes pulmapeost osa võtsid, pulmapildid - *mälestus*. Kooli lõpetamise kümnes aastapäev: koosolek kooli saalis, "tund", mille peab klassijuhataja, klassipäeviku lugemine, pidulik õhtusöök. Niisuguseid sündmusi jääb sümboliseelt meenutama kuivatatud lillekimp, mälestusest, kooli vimpel. Aga see ei puuduta ainult puhtintellektuaalset mälu, vaid toob tagasi läbielamised, mis sündmustega kaasnesid. Tuleb tagasi armastuselummus, õnn, tormilised noorus-

päevad. Niisugune meenutamine ei ole asjatu, vaid elustab meid - peab elustama - argipäevarutiinist, laseb meil taas osa saada möödunud aegade armastusest, optimismist.

Nii sünnib see inimese isiklikus elus ja samuti on ka ühiskonnas. Vaadelgem näiteks ühiskonna kõige täiuslikumat formatsiooni, rahvast. Rahva elus on stagnatsiooniperioode, mil midagi ei sünni, ja ajajärke, mis kujundavad tema kultuuri ja palge põhjalikult ümber. Niisugusteks sündmusteks võivad olla sõjad, vabadus- ja rahvaliidumised, revolutsioonid, suured avastused, leiutised, kunstiteosed, mis suudavad oma geniaalsusega mõjutada rahva hinge. Siis küpseb rahva teadvus väga kiiresti, tekiavad põhimõtted, tehakse konkreetseid otsuseid. Ja kui rahvas normaalse elu juurde tagasi pöördub, siis pole ta enam endine. Järelikult on ta teadlik suurte hetkede tähendusest ega taha seda unustada, tahab üha uuesti aktiveerida kõiki neid väärtusi, mida minevikusündmused esile tõid. Siit tulevadki erinevad riigpühad - Bastille vallutamine, Teise Maailmasõja lõpp, Mikolaj Koperniku sünniaastapäev.

Juhus viis mind kord kokku inimesega, kes võitles Monte Cassino all, sai seal raskesti haavata ja lebas võitlusväljal haavatuna peaaegu kakskümmend neli tundi, sest tulevahetus oli nii tugev, et teda ei saadud ära tuua. Ta rääkis mulle, et selle lahingu kahekümne viiendal aastapäeval veetis ta päev enne pidustusi taas kakskümmend neli tundi sellesamas kaljulõhes, kus ta oli lamanud. Leidis sealt veel oma püstoli roostestpuretud pardunikesti ja mulla alla mattunud välipudeli ...

Lahingute aastapäevadel kohtuvad rindevennad, et üheskoos meenutada möödunud hetki, rääkida sellest, kuidas oli enne ja kuidas on nüüd. Aga ka selleks, et *tuletada meelde* seda elu kõrghetke suurust, mis neid siis täitis, seda, mille nimel nad valasid oma verd ja panid ohtu oma elu. Nii saab möö-

dunu taas lähedaseks. Uuesti on nad sama asja eest väljas ja leiavad sümboli - nende hetkede väljenduse - mingi sõna, loosungi, zhesti, tegevuse, sündmuse, isiku näol, mis väljendab neid suuri hetki. Nad tulevad nendelt pidustustelt tagasi rind täis ülevusetunnet, ja see aitab neil inimväärselt edasi elada; see tühine detail aitab neil "mäletada", et ka nende elus on olnud suuri aegu.

Antud skeem kehtib põhimõtteliselt ainult siis, kui kõik algab nullist. Kuid juhtub ka teisiti: uus põlvkond leiab eest pidupäevad, mis seati sisse eelkäijate poolt. Esimeseks reaktsiooniks on vastuseis, soovimatus neid omaks võtta. Vanad "rekvisiidid": vapp oma kullide ja lõvidega, haakrist, okastraat, Dabrowski mazhurka, Westerplatte - kõik see on uuele põlvkonnale võõras. Need polnud ju nemad, kes langesid barrikadidel, panid kehtima konstitutsiooni, vaimustasid Koperniku avastusest; mitte nemad, vaid eelmised põlvkonnad määrasid kindlaks, milliste sündmuste aastapäevi tähistada, löid sümboleid, mis järgmistele põlvkondadele on võõrad ja lausa arusaamatud. Uus põlvkond peab neid sümboleid "õppima".

Kuidas? Isakodust, koolist, värssidest, lauludest, filmidest, näidenditest, jutustustest, maalidest, dokumentidest, lahingupaikadest, muuseumidest, muuseumiks muudetud koonduslaagritest, pidustustest, väljakaevamistest.

Ja siis kui tuleb mingi aastapäev, sünnib midagi imelikku - lipud lehvivad, orkestrid mängivad rahvushümni, avatakse mälestusmärk, ja kõik see kutsub poisid või tüdrukusid esile *mälestuse* nendest sündmustest, mis juba ammu on ajalugu, nendest inimestest, kes võitlesid vabaduse ja demokraatia eest, andsid õigluse ja võrdsuse eest oma elu. Poisid ja tüdrukud *saavad* osa nendest sündmustest aastapäevapidustuste kaudu, võib öelda, et neis endis ärkab möödunud aegade suurus, vaprus, kangelaskikkus - teadmine, et igaüks neist võib olla suur - ja mitte ainult võib, vaid peab

saavutama suuruse. Pane tähele, sümbolid mängivad siin täiesti olemuslikku rolli. Tänu nendele säilib minevikku sisenemise võimalus, sest sümbolid on sündinud kõrghetkedest ja võimaldavad nüüd taas elustada neid struktuure, mis innustasid omaaegseid kangelasi.

Usupühad

Analoogilised põhimõtted kehtivad religioosete institutsioonide kohta, mille aluseks on usk.

Meile on "osaks langenud" igasugused usupühad, jumalateenistused, eelkõige püha missa, milles on olemuslik osa sümbolitel: leib, vein, vesi, käte pealepanemine; kõike seda peame õppima. Juba noorusest peale tutvustasid meid sellega vanemad, sõbrad, preestrid või usuõpetuse õpetajad, samuti võisime neist teavet saada raamatute kaudu. Ainult siis, kui oleme teadlikud sümbolite tähendusest, võime ka meie osa saada kristlikest usupühadest ja religioosetest talitustest, millest kõige tähtsamaks on püha missa. Selle talituse kaudu saame *olemuslikul* viisil osa Kristuse kannatustest, surmast ja ülestõusmisest. Liturgias, kus Jeesuse asemel seisab altari ees preester, saab Jeesuse enda väel tema kannatus, surm ja ülestõusmine meile tõeliselt *ligi*olevaks. Ja selle ligiolu kaudu me ühineme temaga. "Meenutades" Jeesuse surma ja ülestõusmist, saame osa tema suurusest, ammutame jõudu tema jõust. Kui me liturgias tõesti osalised olime, oleme püha missa lõpul kirikust väljudes uueks saanud: valmid pühendumiseks, vastutulelikkuseks, oma hirmu, laiskuse - oma egoismi ületamiseks.

Ometi võib juhtuda, et need kristlikud talitused - isegi tähtsaim ja ainulaadseim neist, püha missa - lakkavad sinu jaoks "funktsioneerimast". Sa ei reageeri enam ka kõige tähtsamatele sümbolitele, kõige ülevamatele sõnade-

le. Võib juhtuda, et sa oled pühal missal, ilma et sind miski seesmiselt liigutaks. Miks nii läheb? Sellepärast, et inimesel on juba kord niisugune loomus. Ta suudab harjuda ka kõige suurema pühadusega - harjuda selle sõna kõige halvemas tähenduses.

Milline nõu võiks selle vastu aidata, et sinu suhtumine kristlikesse sümbolitesse ja talitustesse ei alluks harjumusele? Esiteks pead tähelepanu pöörama haridusele, tungima üha sügavamale kristluse olemusse. Teiseks - ja see on ülitähtis - pead teadma, et kõik kiriklikud pidustused kannavad endas vaid ühte eesmärki - aitata sul igapäevases elus Kristuse sarnane olla. Ja seda suudad sa ainult siis, ainult sel tingimusel saad sa tähtpäevadest täiel määral osa, kui sa oma igapäevases elus püüad tõesti elada Kristuse eeskuju järgi. See kõlab veidi nagu moraallugemine, kuid nii see on.

Lõpuks tuleb rääkida veel ühest asjast, mis meie ajal on saanud suure tähtsuse. Nimelt kõikidest institutsioonidest - nii ilmalikest kui vaimulikest. Nad tekivad mingil teatud ajajärgul ja kannavad endas selle ajastu iseloomu. Teisi sõnu: kõige põhilisemad sümbolid, mis Kristuse poolt kindlaks määrati, nagu näiteks leib ja vein pühal missal, on ümbritsetud paljude vahendavate sümbolitega, mis väljendasid selle aja inimestele kristliku usu struktuuri ideaalse adekvaatsusega. Aja kulgedes vajub paljugi unustuse hõlma ja muutub arusaamatuks. Siis peamegi looma uue teoloogilise keele, uued liturgilised sümbolid, laulud, zhestid, mis oleksid meie eneste omad, mis kutsuksid meis esile kristliku usu struktuuri. Alles mõned aastakümned tagasi viidi sisse uus püha missa kord, altari paigutus nii, et preester seisab näoga koguduse poole, rahvakeelsed liturgilised tekstid. Liturgiliste riiete seast kadus maniipel, tuli käekommunioon, uus ristimisliturgia. Uuendusi on palju, kuid neist ei saa kunagi küllalt.

Surma ja ülestõusmise mälestus

Armulaud on eelkõige söömaaeg. Algselt polnud külalistele pakutud söömaaeg mitte ainult einestamine, vaid sellel oli sümbolne tähendus. See oli ju võõrustaja kätega valmistatud, tema tööga tehtud - tema elu, tema kui isiksuse looming. Kellelegi söömaaja valmistamine tähendas külalislahkust ja sõprust, sellest osavõtmisega muutus külaline oma võõrustaja eestkostjaks, see kohustas vajaduse korral võõrustajale appi tulema.

Samas on Armulaud Jumalale toodud ohver. Inimene, kes tõi oma kätetöö Jumala ette, uskus, et Jumal, kes on kõige looja, võtab selle endale. Inimene uskus samuti, et kui ta sööb sellest ohvrist - nüüd juba Jumala omandusest - saab ta Jumalaga justkui sugulaseks. Niisugune on lühitulevaade esimeste inimete religioosest ohvrikäsitlusest.

Juutide paasaohvrit vaadeldes leiame veel rohkem tähendusi. Äravalitud rahvas nägi Jumalas mitte ainult Isikut, kes lõi maailma, selle korralduse ja kõik asjad seal sees, vaid eelkõige oma ajaloo loojat. Kõik juudid uskusid, et nad võlgnevad Jumalale tänu oma olemasolu eest, et Ta on nad välja toonud paljudest hädadest ja õnnetustest, olnud neile juhiks. Selle eest on rahvas, niisamuti rahva iga liige, kohustatud olema Jumalale ustav. Taoline oli juudi rahva suhtumise olemus Jumalasse ja seda määratleti lepinguna äravalitud rahva ja Jumala vahel. Järelikult oli ka Jumal võtnud endale kohustuse kanda hoolet oma rahva eest, kuid nõudis ka enda suhtes ustavust - ustavust, mis sisaldas armastusekäsus: armasta Jumalat üle kõige ja ligimest nagu iseennast; käsus, mille mõtet seletasid omakorda kümme käsku.

Ajalooliste imede seas, mida äravalitud rahvas alati oma vaimusilma ees hoidis, oli kaalukaimaks väljarändamine egiptuse vangipõlvest - sümbol, mis ka-

jastas läbimurdelist sündmust iisraeli ajaloos. Rahval seisis meeles õhtusöömaaeg, mis söödi enne seda, kui surmaingel läks läbi kogu Egiptusemaa ja võttis ära kõik egiptlaste esmasündinud; kui Iisraeli lapsed kogunesid täies teekonnavarustuses oma kodukolde ümber. Rännusauad pihus sõid nad tulel küpsetatud paasatalle, kelle verrega oli eelnevalt märgitud nende kodude uksepiidad. Ehk küll juudi rahvale sai hilisemas ajaloos osaks palju tormilisi ja pöördelisi sündmusi, paasapäha jäi. Midagi jäi veel püsima, üks sümbolne element: pärast Jeruusalemma templi valmimist tapeti sealgi paasatall kokkukuuluvuse ja ühtsuse märgina, ning seejärel söödi see kodudes. Niisiis muutus paasapäha juutidele äravalitud rahva ja Jumala vahel tehtud lepingu tähtsamaiks sümboliks.

Ajakulgedes hakkas paasapäha sisuline olemus elust irduma. Üha sagedamini seda pigem "peeti" kui pühitseti. See päha lakkas sümboliseerimast lepingut, väljendama elu ja armastust, muutus kultuseks omaette, tseremooniaks, talituseks, mis ei öelnud enam kellelegi midagi. Reaktsiooniks selle ilmingu vastu on prohvetite tegevus - eluvool, mis sekkus rahva ajalukku. Prohvetite "revolutsioon", eelkõige Jeremia ja Jesaja oma, seisnes selles, et nad rõhutasid ohvri vaimulikkust: sellel ohvril, nagu muide ka teistel, on mõte ainult siis, kui ta kajastub ohvri tooja elus seeläbi, et inimene elab Jumala seaduse järgi. "Halastust tahan, ja mitte ohvrit - ütleb Issand," nii kõlab ilmutus Hoosea suust.

Samal ajal leiab aset tähelepanuväärne muutus paasapühade pühitsemises. Kui Iisraeli rahvas viiakse vangi, muutub võimatuks tuua oma paasatalle ohver Jeruusalemma templis. Ometi paasapüha pühitsemine jätkub, tingimustele vastavalt, ilma paasatalleta. Rõhuasetus läheb paasatallelt üle ühisele leivamurdmisele, millega õhtusööma- aeg algab, ning veini joomisele, millega see lõpeb. Ohvri mõte kätkeb end ikka lepingu tähistamises Jumala ja äravalit- tud rahva vahel, kuid nüüd keskendub see just nendele kahele talitusele: pühit- setud leiva ja veini vastuvõtmisele õh- tusöömaaja lõpus.

*

Jeesus saabus prohvetite uuendusliiku- mise laineharjal. Ta toonitas armastust äravalitud rahva ja Jumala vahel tehtud lepingu olemusena. Jeesus pühendas oma elu äravalitud rahva teenimisele, sest ta tundis end vastutavana oma rah- va eest, tundis kõiki oma rahva valu- punkte ja nõrkusi. Ta võttis ette lausa võimatu uuenduse äravalitud rahva seas - reformi, mis on kooskõlas Vana Testa- mendi kõige sügavamaleulatuvate tõde- dega. Nii mobiliseeris ta enda vastu kõik, kes pidasid end Iisraeli rahva õpe- tajateks ja juhtideks.

Olukord pingestus kriitilise piirini Jeesuse viimase Jeruusalemmas viibimi- se ajal. Jeesus andis endale ähvardavast ohust täiel määral aru, nõustus oma sisimas sellega, et peab surema. Siis tuli Suur Neljapäev - Jeesus teatas, et tahab koos jüngritega paasasööma- aega pida- da. Ta pidas kuni viimse hetkeni saladu- ses kohta, kus sööma- aeg pidi toimuma.

Sööma- aeg algas ebatavaliselt. Apost- lid taipasid kohe, et see, mis sünnib nüüd, kujutab endast midagi erilist, lau- sa erandlikku. Jeesus võttis veenõu ja tahtis pesta oma jüngrite jalgu. See kutsus esile nii suure jahmatuse, et Peetrus ärritus, ei lubanud - "Mitte iialgi ei pese sa minu jalgu!" - kuni Jeesus

teda selleks sundis: "Kui ma ei pese sinu jalgu, ei ole sa minuga osaduses". Nii pesi ta järgemööda kõikide jüngrite ja- lad. Siis algas uue paasapüha sööma- aeg, mis tähistas uut lepingut: Jeesus võttis leiva, murdis sellest ja andis oma jün- gritele öeldes: "See on minu Ihu, mis teie ja kõikide eest ära antakse". Jüngrite, kõigi juutide jaoks, kes oma rahva tradit- siooni tundsid, oli see täiesti arusaadav. Nad mõistsid seda nagu Armulaua sead- missõnade viimast osagi: "See on minu veri, mis teie kõikide eest ära valatakse". Nad teadsid, et süüa sellest leivast ja juua sellest karikast tähendab osaleda Jee- suse elus ja kõiges selles, mis sündima hakkab - Tema kannatuses ja surmas, mida Ta ette kuulutas.

*

Aja jooksul võttis Armulaua pühitsemise kord kristlikus koguduses uue kuju. Kõigepealt söödi õhtust, leivamurdmine ja veinijoomine liideti üheks talituseks ja see toimus sööma- aja järel. Suhteliselt kiiresti lisandusid Armulauale elemen- did, mille eeskujuks olid vanatestament- likud jumalateenistused - sissejuhtatus (introit), lugemised ja evangeelium, Meie Isa palve vahetult enne Armulauast osa- saamist. Apostel Paulus tunnistas: "Nii tihti kui te sellest leivast sööte ja karikast joote, kuulutate teie Issanda surma kuni Ta ise tuleb. Nõnda igituks, kes sööb sellest leivast ja joob sellest karikast kõlvatuna, sellel on süüd Issanda Ihus ja Veres (...) Sest kes sööb ja joob Issanda Ihu tähele panemata, see sööb ja joob enese hukatuseks".

Nemad uskusid siis, nii nagu meie praegu, et pühas missas saavad Jeesuse kannatus, surm ja ülestõusmine meile ligiolevateks; et koos Jeesuse ohvriga toome me Jumalale ohvriks midagi iseen- da elust.

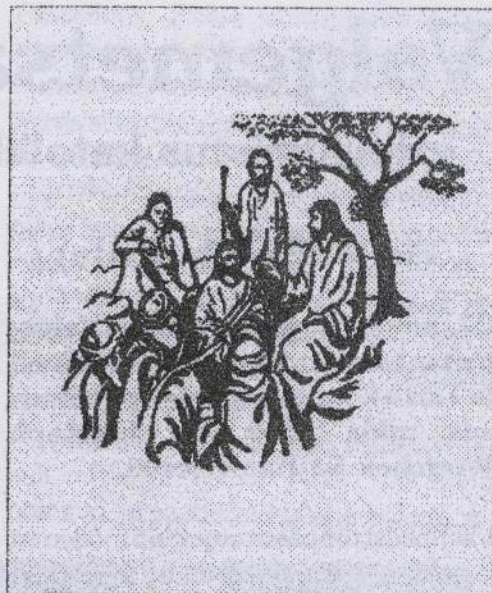
*

Meie oleme Jeesusele samasugused jüngerid kui olid need, kes koos Tema käisid. Me koguneme igal pühapäeval kirikuisse, et saada osa Tema kannatusest. Armulauda - Tema Ihu ja Verd - vastu võttes saame Kristusega üheks nagu Jeesuse jüngeridki.

Kord saatis üks sõber mulle Itaaliast, Foggias, San Giovanni Rotondo lähedalt kirja, milles oli foto padre Pios. Valgete mansettide juures võis eraldada valgete sidemega seotud peopesi ja sidemetel tumedaid plekke. Mu sõber Staszek kirjutas, et sellel preestril on stigmaadid, Kristuse haavad, mis hakkavad veritsema iga kord kui ta missat peab. Staszek teenis ministrandina isa Pio peetud missal, ja ta nägi, kuidas armulaua jagamise ajal langesid preestri kätest aeg-ajalt veretilgad. See inimene teadis, misasi on püha missa. Kuid minu jaoks oli tähtsam ja rõõmustavam Staszeki entusiasmist kantud suhtumine isa Piosse: suurepärane inimene, imetlusväärne preester! - Jah, ta teadis tõesti, misasi on püha missa.

Kui me tahaksime Kristuse kannatuse ja surma pühitsemist visuaalselt esitada, siis tuleks kogu kirikuruum täita hiigelsuure lauaga, mille ääres võiksid kõik armulaualiseid istet võtta. Ometi on järele jäänud ainult väike lauake - altar. Miks? Argumente on palju. Ennekõike praktilised kaalutlused: ainult niisugust lauda on võimalik teostada raskusteta. Meie peame teadma, et oleme tulnud värskendama pühitsemise kaudu mälestust Temast, saama osa Tema Armulauast, milles tema surm ja ülestõusmine on ligiolevad. Millepärast osa saama? Sellepärast, et me saaksime Tema sarnaseks, et meie elu oleks Tema elu samane - selle elu samane, mis kulmineerus Tema kannatuse ja surma hetkedel.

Hoolimata oma nõtrusest, väiklusest, hirmust, kangekaelsusest, kompleksidest, tahame meiegi olla suuremeelsed, omakasupüüdmatud, pühendada oma elu Headuse, Ilu, Tõe teenimisele ja mitte iseenda huvidele.

Me tuleme pühale missale ja see "saab missaks" meie kaudu, meie usu läbi. See on meie eneseväljendus, ja selles, mis toimub altarul, ei ole midagi võõrast. See on meie elu, meie eneseväljendus, mis kajastub meie käitumiseski: me vastame, teeme ristimärki, põlvitame - võtame osa. Püha Missa ei sünni ainult *meie kaudu*, vaid nii nagu iga sakrament toimub püha missa ka *meie jaoks*, et me saaksime Tema sarnasteks. Ja nii nagu igas sakramendis, kui meis on kasvõi kübekegi head tahet, kasvõi kübekegi püüdlikkust: "Ma tahan, ma tahaksin, ma usun, aita mind mu uskumatuse vastu," - kui meis on kasvõi tilgake head tahet, siis vastab Jumala Arm meile tulevava lättena, suure lainena. Ja see ongi iga püha missa sügavaim mõte.

Valgemetsa piiblikool

- ettevalmistus katoliiklikuks suveülikooliks.

Ylo M. Pärnik (Tartu)

27. juunist 2. juulini toimus Valgemetsa laagri territooriumil Tallinna ja Tartu koguduste ühine piiblikursus, mida juhtis isa Chrystoph Wrembek SJ Hannoverist.

Viis tihedat tööpäeva ergutasid mõtlemist ja pakkusid nii mõnegi uudse lahenduse segastele kirjakohtadele, mille kallal eksegeedid on seni tulutult pead vaevanud. Ka Taizé laulude harjutamine õnnestus suurepäraselt, kuigi karta on, et neil, kellel on allergia sedasorti muusika suhtes, see allergia vaid tugevnes.

Hoolimata rikkalikust teabest, mida need päevad ülikülluslikult pakkusid, on ehk veelgi suurema väärtusega ühtekasvamine, ühised palved ja igaõhtune karismaatilise värvinguga püha Missa.

Ettekanded jagunesid tsükliteks, milles igaühes leidsid käsitlemist teatud teemaringid.

“Mis on ‘rist’?”

Tavapäraselt mõistetakse risti all kannatust, midagi rasket ja koormavat. Kuid pole õige vaadata risti negatsioonis. Mistahes kannatus ei ole veel rist selle sõna tegelikus tähenduses. Antiikajal tähendas ristilöömine kõige piinarikkamat karistust, mis sai osaks mõrvaritele, mässajatele, riigireetjatele. Tavaline riigikodanik võib kurjategija võimude kätte anda ja nii temast lahti saada. See tõstab tegelikult tema enesetunnet - ta on ju sellest jätisest parem! Kuid ühiskonna jaoks on hoopis häirivam keegi, kes teeb head. Sellise inimese poole peab keskpärane tavakodanik alt üles vaatama, tundes, et tema ise on halvem. Tulemuseks on enamasti kadedus ja

tagakiusamine. Kes järgib Jeesust, peab arvestama, et talle saab osaks ebaõiglane kohtlemine, äärmisel juhul ka surm. Arvestamine niisuguste ebarameeldivate vastuoludega tähendabki risti.

“Tähendamissõnad viinamäest (Js 5,1-7; Js 27,2-6; Mt 21,33-46; Lk 13,1-9; Jh 15,1-8)”

Põhiprobleemiks on see, kuidas Jumal suhtub oma rahvasse ja kuidas see suhtumine ajaloo käigus muutub. Juba prohvet Jesaja juurest leiame võrdpildi, milles Iisraeli võrreldakse Jumala viinamäega. Js 5,1-7 on ähvardus - Jumal hävitab viinamäe, mis vilja ei kanna. Js 27,2-6 on mõtet edasi arendatud: Jumal ise kannab hoolt viinamäe eest, “et sellega midagi ei juhtuks”. Jeesus võtab sama viinamäe motiivi üle ka enda tähendamissõnadesse. Tinged viinamäeaednikud ei hooli oma isandast, peksavad läbi tema saadikud ning lõpuks löövad maha tema poja (Mt 21,33-36). Kuid Jumal on kannatlik. Ta hooldab kõigiti oma viinamäel kasvavat viljatut viigipuud - ehk ometi hakkab ta lõpuks vilja kandma (Lk 13,6-9). Viljakandmine on võimalik ühenduses Kristusega: “Mina olen viinapuu ja teie olete oksad” (Jh 15,1). Kogu ettekannete seeriat läbis mõte: Jumal enam inimesi ei karista, inimesed karistavad endid ise. Lääne elumugavas ühiskonnas võib tõesti tekkida karistamatuse tunne, ka jesuiitidel. Üksnes 20. sajand peaks tõestama, et Jumal karistab - ja kuidas veel.

Hoolimata isa Chrystophi püüdest mitte enda mõtteid tekstiseletusse sisse lugeda, jäi ta siinkohal siiski vahele ja põimis sisse oma soovunelmad.

Pikemalt oli juttu ka ristimise ja kinnitamise sakramentidest ning armulauast. Viimasel juhul üritas isa Chrystoph selgeks teha, et euharistia on ainult söömaaeg ja ei tähendavat mitte mingil juhul ohvrit. Ta leidis olevat loomuliku, et idaeurooplastele on "selletaolised ideed esialgu võõrad ja vastuvõtmatud". Arvan siiski, et Zwingli, Calvini ja Lutheri uue armulaua-mõistmise eksperimendi kordamine tänapäeval on sama ohtlik nagu 400 aastat tagasi. Miks püüda pakkuda lõplikku seletust müsteeriumidele, mille viimsed sügavused jäävad kättesaamatuks niikuinii?!

Palestiinas. Erilise saavutusena peaks tingimata mainima algristikoguduse ristimistalituse rekonstruktsiooni ilma ühegi rekvisiidita. Suurepärane tõend selle kohta, et omal ajal kuulus jesuiitide teater pole tänapäevalgi välja surnud! Pedagoogilise vahendina, mõtlemise ergutamiseks kasutati regulaarselt rühmatööd. Vaid viis minutit osutus erakordselt pikaks ajavahemikuks, mille kestel 4 või 5 rühma jõudsid peaaegu alati trobikonna põnevate mõttearendusteni.

Meil oli võimalus näha protestantlikult mõtlevat jesuiiti. Kõik, mis tema pakutud temaatikast kullana hiilgas, ei

Jeesuse ja Samaaria naise jutuajamise (Jh 4,1-42) käsitus ületas kõik senikuuldu, väga paljud detailid omandasid kuju ja leidsid koha üldpildis, mis ilmekalt välja joonistus.

Õhtused koosviibimised

kulusid tavaliselt küsimuste ja vastuste peale. Hollywoodis filmikunsti õppinud isa Chrystoph reetis suurepäraseid lavastajavõimeid, maalides kuulajaskonna silme ette piiblisituatsioone, nagu nad võisid kunagi aset leida, arvestades praeguseks kujunenud üldpilti Jeesuse aja reaalistest ja arheoloogide avastustest

pruugi tegelikkuses olla püsiväärtusega. Lääne heaoluühiskond, mis lubab peaaegu kõike, tuimestab oma kodanike kriitikameelt, olgu nad kasvõi jesuiidid. Sama huvitav nähtus on natuke naiivse võitu piiskop, kes unistab sellest, kuidas kümne aasta pärast kõik maailma inimesed räägivad kõigile mõistetavat maailmakeelt - inglise keelt. On kuidas on, kuid meil on siin ilmselt midagi olulist säilinud, mis Läänes on paraku kaduma läinud. Meie õnn, et Püha Isa on põline idaeurooplane, kes oskab hinnata seda, mis meil on alles. □

Foto: Toomas Kalve

Dominikaanide ordu ilmikharu

2.

Käesoleva artikli esimeses osas, mis ilmus KE eelmises numbris, kirjutati XII - XIII sajandil ilmikute hulgas tekkinud nn patukahetsete liikumisest, selle erinevatest vormidest ning harunemisest frantsiskaanide ja dominikaanide juhtimise alla. Pikemalt kirjeldati dominikaanse haru arengust läbi sajandite ja maailma, reeglistiku rnuutumisest kuni 1923. aastani ning ilmikdominikaanide hulka kuulunud pühakutest ja õndsakskiidetutest, kellest tuntuim oli kahtlemata XIV sajandil elanud püha Katariina Sienast.

Meie ajajärgu suured muudatused, sekulariseerumine, kiire tehniline areng ja informatsioonivahendite abil tekkiv globaalne maailmanägemus tõid kaasa selle, et 1923. a. reeglid tundusid üha enam vananenuna ning ilmikordusse liitujate arv vähenes järsult. Aastal 1985, 700 aastat Munio esimese regula järel, koostati seepärast jälle uus seadustik. Seda tegi Kanadasse Montreali spetsiaalselt kokku kutsutud kongress, milles osales ilmikdominikaane kogu maailmast. Reeglistik kinnitati 1987. Nüüd kaotati ametlikult nimetus "kolmas ordu" ja selle asemel võeti kasutusele väljend "dominikaanide ordu ilmikharu".

Uus ordureegel on väga paindlik, sest ta peab olema rakendatav omavahel nii erinevates maades nagu seda on näiteks Jaapan, Rootsi ja USA. Suurt rõhku pannakse ühest küljest inimese isiklikule kutsumusele, teisest küljest aktiivsetele õpingutele, mis annavad üksikutele dominikaanidele võimaluse mõista ja kuulutada evangeeliumi. Iga provints täiendab seejärel reeglistikku kohalike direktiividega rühma juhtimise, uute liikmete vastuvõtmise jms kohta, võttes arvesse vastava maa olusid.

Ka kõigis põhjamaades tegutsevad praegu ilmikrühmad, kes teevad omavahel koostööd. Taanisse tulid ilmikdo-

minikaanid 1915, Stockholmis algas töö 1933 ning Lundis 1953. Norras on väga palju üksikuid liikmeid, kuid ka rühmad Oslos ja Trondheimis. Soomes on olnud mitmeid ilmikdominikaane, kes kuulusid Rootsi rühmadesse. Helsingis andsid esimese rühma tööd alustanud neli ilmikdominikaani oma esimesed töötused tänavu kevadel (1992).

Koostööd on tehtud ka Euroopa tasemel. Aastal 1990 peeti Prouille's Prantsusmaal ilmikdominikaanide kogunemine. Käesoleva aasta suvel toimus üle-euroopaline kogunemine Budapestis, septembris aga kohtusid Põhjamaade ilmikdominikaanid Rootsis.

Mainitud Prouille' kogunemisel oli mitmeid osalejaid Ida-Euroopast, mille tõttu oli võimalus õppida tundma ka ordu käesoleva sajandi ajalugu "raudse eesriide" taga. Näiteks N. Liidus (eriti Venemaal), Ungaris ja Tšehhoslovakkias olid pörandaalused ilmikute rühmad jätkanud tööd ja omavahelisi sidemeid. **Ungaris** oli nende 38 aasta jooksul, mil igasugune ordude tegevus oli keelatud, jäänud alles 7 rühma, suudeti koguni luua kaheksas, millesse kuulusid noored pered. **Tšehhoslovakkias** teatati hiljuti kolmekümne esimese rühma moodustamisest, rühmades on seal ühte-kokku ca 300 liiget.

Venemaal töötas enne revolutsiooni ilmiikdominikaanide naisrühm. Neist tuntum oli tulihingeline **Katarina Abrikosova**. Ta sai katoliiklaseks Euroopareisi mõjul, mille ta tegi koos mehega, ning astus dominikaanide kolmandasse orduusse. Venemaale tagasipöördumise järel lahutasid nad oma abielu, mehest sai idariituse preester ja Katarina kogus enda ümber rühma naisi, kellest kõigist said ilmiikdominikaanid. Abrikosovid tõlkisid muuhulgas Siena Katarina "Dialoogid" vene keelde. Revolutsiooni järel vangistati kogu rühm. Katarina suri 1936. Ordu töö näis olevat lõppenud. Üks rühma noor liige jäi siiski ellu. 40 vänglas veedetud aasta järel pöördus ta tagasi Moskvasse, võttis kohe ühendust Poolaga ja moodustas uuesti ilmiikdominikaanide rühma, mida juhtis oma elu lõpuni 1988. Täna on see rühm väga elujõuline. Paljud selle liikmetest on kõrgetel positsioonidel ülikoolis ja ajakirjanduses, ning nad on moodustanud Moskvas uue katoliku koguduse. Rühma neli meesliiget on pühitsetud preestriteks, neist kolm ka dominikaanimunkadeks.

Kaks meie sajandi ilmiikdominikaani on kuulutatud õndsakskiidetuks. Üks neist on **Bartolomeo Longo**, jurist, kes suri aastal 1926. Ta lõi koos oma abikaasaga nn Roosipärja kongregatsiooni. Teine on **Piorgio Frassati** (1901-1925). Ta suri lastehalvatuse tagajärjel, olles olnud vaid kolm aastat dominikaan. Ta rõhutas eriti armastust Kristuse vastu Armulausakramendis, ja pühendus vaeste aitamisele.

Tänapäeva maailmas on palju võimalusi teostada dominikaani kutsumust. Suurele osale ilmiikharu liikmetest annab tööelu võimaluse viia püha Dominicuse vaimu praktilisse ellu. Nende hulgas on õpetajaid ja teadlasi, kunstnikke, arste ja haiglaõdesid. Teised taas teostavad oma kutsumust väljaspool elukutse raame. Näideteks ordu ilmiikliikmete apostolaadist sobivad hästi oikumeeniline

liikumine, sotsiaalne ja poliitiline tegevus, erinevad rahutöö vormid. Mõned leiavad oma kutsumuse kõrvaletõmbunud palveelust. Üldlevinud on ka dominikaanivendade ja -õdede aitamine nende töös. 1969. aastal loodud väljend "dominikaanide pere" annab hea pildi ordu erinevate osade vahelistest suhetest.

Praegune orduülem **isa Damian Byrne** rõhutab oma kirjas ilmiikdominikaanidele, mis on kirjutatud aastal 1990 seoses Frassati õndsakskiidetuks kuulutamise, mitmeid kordi erilisel tänapäeva ilmiikdominikaanide tähtsaid ülesandeid: rakendada kiriku sotsiaalõpetust praktikasse, aidata kaasa "tõe kultuuri" arendamisel võideldes ebaõigluse, vägivalla, rassismi, seksismi, klassivahede ja korrupsiooni vastu, olla eelkäijad keskkonnakaitse probleemide teadvustamisel ühiskonnale.

Ordu ilmiikharu liikmeks olemine ei seondu siiski vaid ühe tegevusalaga. Dominikaanide orduusse kuulumine on midagi, mis hõlmab kogu inimese. See tähendab, et iga dominikaan - iga ilmiik, iga munga- ja nunnaordu liige annab endas üha enam maad püha Dominicuse vaimule, sellisele suhtumisele Jumalasse ja ligimesse, mis on ordule omane. See sisaldab endas kogu ordu traditsiooni rikkust, ja ka teadmist, et sajanditepikkune kokkukuuluvus on midagi enamat kui ajalooline fakt: see on elav side. Ilmiikdominikaani töotuste andmise tseremoonial väljendatakse seda sõnadega: "Nüüdsest alates ei palveta sa enam üksi. Kogu dominikaanide pere palvetab sinuga koos."

Ilmiikdominikaanide reeglites tõstetakse eriti esile rühma kuulumist, sest rühm on see loomulik keskkond, milles ilmiik võib teostada oma kutsumust. Üksikisik ei või saavutada sama mida rühmas osaleja, sest tal puudub teiste tugi. Olles ordu liige ja ühtlasi ilmiik, osaleb rühma liige selle apostellikus tegevuses õppides, palvetades ja oma tegudega tunnistust andes.

Tähtsamad allikad, kust püha Dominicuse ilmikud ammutavad oma jõu, on:

- kuuletumine Jumala sõnale ja eriti Uue Testamendi süvenenud uurimine
- võimaluse korral iga päev pühal Missal ja armulauaohvris osalemine
- sagedane pihilkäimine
- tunnipalvete lugemine koos dominikaanide perega ja isiklik palve, ning meditatsioon ja roosipärjapalve
- meelearandus evangeelse patukahetsuse vaimus
- ilmutatud tõe tähelepanelik uurimine ja kaasaja probleemide pidev analüüsimine usu valguses
- Neitsi Maarja austamine ordu traditsiooni vaimus ning püha Dominicuse ja Siena Katariina eeskujul järgimine
- regulaarsed rekolektsioonid

Õpingute tähtsaimad allikad on:

- Jumala sõna ja teoloogiline mõtlemine
- liturgiline palve
- dominikaanide ordu ajalugu ja traditsioon
- kiriku ja ordu kaasaegsed dokumendid
- nn "aja märgid"

Ilmikrühmad kuuluvad ordu jurisdiktsiooni alla. Nad kasutavad ilmikutele kuuluvat iseseisvust ja juhivad end ise. Rühmal on alati vaimulikust moderaator, kes peaaegu eranditult kuulub dominikaanide ordule ning osaleb rühma kogunemistel, kuid kellel on siiski vaid nõuandev hääl. Rühmasid juhivad vastutav isik ja nõukogu, kellel üheskoos on täielik vastutus rühma juhtimise eest.

Püha Dominicuse ordu ilmikharu rühmi puudutavad reeglid on järgmised:

- 1) Seadustik, mille hulka kuuluvad
 - dominikaanide ordu ilmikharu põhiseadustik
 - ilmikrühmade elu
 - struktuur ja valitsemine
- 2) Orduülevaade ja üldkapiitli juhised
- 3) Kohalikud direktiivid

Et astuda ordu ilmikharu liikmeks, peab andma töötuse, millega võetakse endale kohustus elada püha Dominicuse vaimus ja ordureeglite poolt eeldatud kombel. Töötused antakse kõigepealt kolmeks aastaks ja seejärel igaveseks. Kolm aastat kehtivad töötused võib eriolukorras anda ka kaks korda, kuid seejärel peab kas andma igavesed töötused või rühmast lahkuma.

Uute liikmete vastuvõtmine toimub direktiivi kohaselt, millega määratletakse katseaja pikkus ja muud tingimused. Uue liikme üle toimub rühmas hääletamine, mille järel võetakse ta vastu või, mida juhtub väga harva, keeldutakse sellest. Konvertiit peab üldjuhul olema kaks aastat katoliku kiriku liige, enne kui ta võib osaleda rühma kogunemistel.

Vatikani II kirikukogu järel loobuti ilmikdominikaanide eririistusest. Nad ei võta enam tõtuste andmisel ordunime, ja neile ei anta sellega seoses ka skapulaari. Praegu on rühmadel erinevaid võimalusi väljendada oma kuulumist dominikaanide ordule, näiteks spetsiaalse märgi kasutamine vms.

Ilmikdominikaani on väliselt raske eristada tavalisest vagast katoliku ilmikust. Siiski on tema elus midagi erilist. Ta kuulub kommunitaati, ta on osa dominikaaniperest ja oma rühmast. Sellisena ta elab, toetab kirikut, armastab oma ligimesi, annab tunnistust usust oma eluga oma kohal. On tähtis kuuluda kuhugi. Ilmikdominikaanil on armastatud pere, mille ta on ise endale valinud. Tema ühte rühma kuuluvaid inimesi hingestab seesama vaim, Dominicuse vaim. Ta on kodus, oma pere keskel.

Isa **Henri Lacordaire**, kes 1840. aastal lõi dominikaanide ordu uuesti Prantsusmaale pärast seda, kui 1789. aasta revolutsiooni järel keelustati kõigi ordude tegevus (vt KE eelmisest numbrist lk 21), on juba eelmise sajandi keskel öelnud, et dominikaan olla ei tähenda vaid elada oma ajas ja taluda seda. Oma ajastut peab armastama, kõiki selle välja-

Püha Katariina Sienust (1347 - 1380)

kutseid, imesid ja raskusi peab annastama. Ilmikdominikaan peab elama ja olema aktiivne omas ajas. Peale palveelu peab ta tundma ka neid probleeme, mida tema kaasajal on nii rohkelt. Tal on kohustus elada Kiriku õpetuste kohaselt, missugune tema koht elus ka juhtuks olema.

Tuula Luoma TOP

Allikad: *The English Dominican Province (1221-1921)*. London, Catholic Truth Society, 1921.

2) Astrid Söderbergh Widding: *Lekfolket i Predikarorden. Daciaserien 2. Dominikansysrarna Stockholm 91.*

3) *Dominikansk kalender. Häfte sammanställt av Dominikansysrarna i Stockholm.*

4) *Epistola aperta*. May 92. Lay Dominican fraternity of Oslo, Norway. □

1. augustil 1992 õnnistati Hamburgis Saksamaal ametisse maailma esimene evangeelse luterliku kiriku naissoost piiskop. 47-aastane praost Maria Jepsen esindab teadlikult feministlikku vaatenurka, mis on küpsenud Saksa luterliku kiriku naisliikumise töös osaledes.

Artiklit lugedes palume tähele panna, et see ei esinda mitmeski küsimuses toimetuse arvamust.

Luterliku maailma

ESIMENE NAISPIISKOP

Saksa luterlikus kirikus on olnud naispastoreid juba 25 aastat, kuid kunagi varem ei ole naine tõusnud kõrgeimale astmele kiriklikus hierarhias. Ka nüüd ei toiminud see valudeta. Enne piiskopivalimisi kees kogu Hamburgi ja Põhja-Elbe piiskopkond. Vanameelsed rääkisid koguni kiriku sisemisest lõhestumisest.

Hamburgi praost Maria Jepsen sai kirikukogu 137 häälest 78. Meeskandidaadi poolt hääletas 44, ja 15 ei võtnud hääletamisest osa. Niisiis on uuel piiskopil selja taga kindel toetajaskond. 1. augustil õnnistati ta ametisse.

"Naiste kaudu tuleb kirik elule lähemale", ütleb Maria Jepsen.

Naised on siiani "kandnud" kirikut. Kirikulised on luteri kirikus kõikjal peamiselt naised, kuid mehed on olnud võimu juures. Maria Jepsen tunnistab, et on käimas võimuvõitlus. Ta on siiski kuulutanud, et püüdleb kõigi vahenditega ühtsuse ja terviklikkuse poole. Ta ei ole sugugi see üheksiklane naisõiguslane, kelleni vastased on püüdnud teda kujutada.

Kuulutades välja kirikukogu valimistulemused, ütles Jepseni eelkäija, piiskop Krusche: "Me pöördume tagasi argipäeva. Kuid argipäev ei saa enam kunagi olema seesama, mis ta oli varem."

LEEBE FEMINIST

Saksa luterlikus kirikus on juba aastaid tegutsenud pastorige feministlik liikumine, mis on muuhulgas käivitanud naisteoloogilisi uurimusi. Tübingenis, Mainzis ja Hamburgis on selle töö keskused. Tõenäoliselt saadakse tulevikus ka naisteoloogia õppetool ühte nende linnade ülikoolidest. USA-s ja Hollandis on vastavad õppetoolid juba olemas.

Naisteoloogia uurib süvendatult naise positsiooni ja ülesannet kristlikus kirikus ning Piibli kirjakohti, kus räägitakse naisest. Siiani on neile kirjakohtadele pööratud vähe tähelepanu. Nüüd on naisuurimused näidanud, et Piibli sisu on tihti tõlgendatud valesti. Nii "aja vaim" kui tõlkevead on andnud alust arvukatele vääradele väidetele, millele apelleerides on naistele koht kätte näidatud.

Esimene põhjanev väärarusaam on naisteoloogide arvates juba loomisloos. Meile on õpetatud, et Jumal lõi naise "mehele abiks". (1968. aasta eestikeelses piiblitõlkes on see: "Ma tahan teha temale (st mehele) abi, kes tema kohane on."). Saksa keeles on kasutatud sõna "*zur Gehilfin*", 'teenijaks'.

Kristlik kirik toetub Vana Testamendi pühakirjateksti käsitledes kreeka keelsele tõlkele. Heebreakeelse teksti sisu ja värving on siiski selles kirjakohas teistsugune. Eesti keeles võiks parandatud tähendus olla: Jumal lõi naise mehe kõrvale, vastukaaluks. "*Dem Manne ein Gegenüber*," ütleb Maria Jepsen. Tema eriharrastuseks on Vana Testamendi keeled, heebrea, kreeka ja akkadi keel.

"Kui ma vaatan Piiblisõnaraamatust, saan sõnale ühe tähenduse. Kui võtan tavalise sõnaraamatu, on tähendusi ja nüansse rohkem," räägib uus piiskop. Ta tuletab meelde, et ka loomislugusid on kaks - neist tuntumaks on saanud uuem, milles Jumal ütleb: "Alistage maa enestele". Vanemas loomisloos öeldakse seda teisiti. Selles käsib Jumal "harida ja kaitsta maad". "Kandke selle maa eest armastusega hoolt," tõlgib Maria Jepsen.

Naisteoloogia tõstab esile pehmeid väärtusi.

Ent kui palju kordi on naistele nina alla hõõrutud tsitaati apostel Pauluse kirjast: "Naine olgu koguduses vait". Jepsen tõdeb rahulikult, et Paulus ei ole kunagi niimoodi öelnud. Tehes võrdlusi selleaegsete tekstidega, on näidatud, et need sõnad on pandud tema suhu hiljem. "Vastupidi, algkirikus ja Pauluse töös oli naistel tugev positsioon. Tundub, et kristlikele kogudustele avaldati selle tõtu isegi survet. Naise ühiskondlikku mõjuvõimu peeti sobimatuks. Kuid Jeesus tõstis naise mehega võrdseks," seletab Maria Jepsen. Me teame ju, et Jeesus astus mitmeid kordi naiste kaitseks välja ja pidas lugu naise panusest. Maria Jepsen arvab, et Jeesus küsiks täna: "Mida te olete teinud minu kirikuga?"

NAISED JAGAMAS VASTUTUST

Töötades meeste kirikus, ajab Jepsen järjekindlalt naiste asja. "Kavatsen küsida alati kui tekkib vajadus, miks töösse ei ole kaasatud naisi: komisjonidesse, valitusorganitesse, usaldusülesannetesse. Loodetavasti tulpivad ametivennad mõne aastaga mu leierdamisest sedavõrd, et asjad hakkavad muutuma," ütleb Maria Jepsen ja naerab lõbusalt. "Teisalt ei usu ma, et tänapäeva mees on vastu naise esiletõusmisele. Naised saavad nüüd osa ametitest, kuid mehed pääsevad oma raskest rollist olla alati tugev. See peab ju tooma neile kergendust, et naised võtavad endale osa vastutusest." See, kui naine murrab end välja traditsioonilistest kammitsatest, vabastab Maria Jepseni arvates ka meest, ja toob tema ellu uusi mõõtmeid. Peab ju olema huvitavam suhelda naisega võrdse partnerina kui hoolitseja ja kaitsjana.

"Näen seda oma mehest. Oleme mõlemad pastorid. Mu mees võttis poolteist aastat tagasi ametipuhkuse ja jäi koduhoidjaks. Ta ei tee seda selleks et ohverduda, vaid naudib silmnähtavalt oma uut elu. Kodutööde kõrval on tal nüüd võimalus süveneda lugemisse ja kirjatöösse, lapsi meil ei ole. Viiskümmend aastat tagasi ei oleks selline valik olnud võimalik - siin Saksamaal isegi mitte kümme aastat tagasi. Atmosfäär on muutumas."

PATUSED NAISED

Paljudel vagadel naistel on olnud ja on veelgi raske tunnustada naist pastorina.

"Mina seostan seda seksuaalsuse eitamisega. Kiriku traditsioonis on seksuaalsus ja seksuaalelu nähtud patusena. Ja nimelt naist nähakse selles valguses. Patustaja on alati olnud "halb naine". Mõte et pastor võiks jääda rasedaks tundub sobimatu, sest see viib mõtted seksuaalsusele meie sees. Imestan, miks mehe osale selles asjas ei pöörata peaaegu mingit tähelepanu," ütleb Jepsen.

Uue piiskopi suhtumine füüsilisse armastusse on kompleksitu. "Jumal on andnud meile sugupoolte vahelise armastuse ja selle juurde kuuluva seksuaalsuse," arvab ta. "Patt on teise inimese ärakasutamine. Seksuaalsus on patt, kui ta on egoistlik ja teist halvustav. Täpselt samuti kui looduse või arengumaade egoistlik röövimine."

Mis siis on patt? "Patt on Jumalast kaugenemine."

Maria Jepseni kristlane on südame-tunnistusega inimene. Ta tuletab meelde, et Piiblis öeldakse: "Armasta ligimest nagu iseennast." Inimene võtku mis temale kuulub, aga mitte rohkem.

NAISE VÄÄRTUS

Maria Jepsen kaitseb jõuliselt naise õigust teha elus oma valikud.

Rohkem kui mees on naine pidanud sobitama ennast ümbruskonna ootustega. Alternatiive ei ole olnud kuigi palju. Eriti Saksamaal valib naine tavaliselt kodu. See on uue piiskopi arvates hea, kui naine seda ise tahab. Pereema töö on õnnistusttoov ja ühiskonnale väärtuslik. See vajaks ka ametlikku tunnustamist, näiteks pensioni näol. Kuid ilma sotsiaalsete struktuurideta ei ole naisel tõelist valikuvabadust. Lasteaiakohti peab olema nii palju, et soovi korral

võiks naine tööle minna.

Abordiküsimus on juba aasta aega kõigutanud Saksamaa poliitilist elu, kui Saksamaa ühendamise järel on tulnud sobitada kaht erinevat praktikat omavahel. "Raseduse katkestamine tähendab tapmist. See on tragöödia, mida tuleb viimase võimaluseni vältida. Karistustega siin siiski midagi ei saavuta, naise koorimat ei pea veelgi suuremaks tegema. Abordiküsimust peab lahendama aida-tes. Last ootav ema peab saama raseduse ajal asjatundlikku nõu. Vallasemadele tuleb pakkuda käegakatsutavat abi: näiteks sobivat tööd ja lasteaiakohta. Peab kõrvaldama põhjusi, mille pärast abort teatakse. Naist peab armastama, mitte piitsutama," usub Maria Jepsen.

Uue piiskopi arvates toob naine kiriku elusse pulseeruva tõelisuse. Naise kirik on keset argipäeva askeldusi, selle ahistust või rõõmu. Naisteoloogide töö on palju erinevaid vorme, mille jooksul sünnib vahetu kontakt ilmi-kutest naistega. Koostöö on olnud väga rikastav.

"Kui mees kirjutab oma töölaua taga jutlust, on ta paratamatult distant-sis. Kas polegi see rikkus, et kirikus räägivad ja tegutsevad nii mehed kui naised, kummadki oma positsioonidelt?", küsib Maria Jepsen lõpetuseks.

Irma Heydemann

Toimetajalt: Kui mustanahaline inimene USA-s mingi kuriteoga hakkama saab, siis esimeseks asjaks, mis ta teda aresteerima tulnud politseinikule hüüab, on: "rassiline diskrimineerimine!".

Tähelepanelik lugeja on maailma esimese luterliku naispiiskopi eluloolisi setku silmas pidades juba kindlasti märganud, et tema seisukohtadest ja rollist perekonnas on raske leida midagi naiselikku. Seepärast sõltub tema pubul paljugi pigem isiku eripärast, mitte ainuüksi sellest, et ta on naine. Nii kõlab tema deviis tegelikult: "Kui mina ei suuda ennast naise rolli traditsioonilises käsit-

luses leida, siis peab muutma maailma mulle sobivaks". Naisteoloogia eesmärgiks näib olevat pigem eelarvamusele iga hinna eest põhjendus leida, kui tõe otsimine tõe enda pärast. Millise mängleva kergusega kuulutatakse Pauluse sõnad hilisemaks lisandiks. Niisugune väide nõuaks viidet uurimusele, põhjendusi, sest tegemist on raske süüdistusega.

On selge, et meeste ja naiste maailma õiguslikud vahekorrad omavad kindlasti palju positiivseid arenguperspektiive, vaevalt aga kuulub nende hulka võrdsuse otsimise ettekäändel mehe ja naise rolli äravahetamine. □

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

4. AUGUSTIL SURI Praha legendaarne kardinalpiiskop Frantisek Tomashek 93 aasta vanuses. Aasta tagasi Böömi kiriku juhi ametist pensionile läinud kardinal maeti 12.augustil Praha toomkiriku krüpti. Praktiliselt kogu Tšehhoslovakkia kirikut juhtinud kardinal Tomashek oli kiriku vabadusvõitluse sümbol sotsialistliku valtsuse vastu. 1989. aasta sametrevolutsiooni ajal astus ta vabaduse ja vägivallatuse kaitseks avalikult välja.

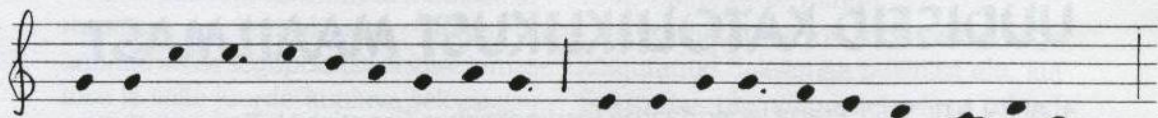
Kardinal Tomashek sündis 30.6.1899. Studenkas, Määrimaal. Ta pühitseti preestriks 1922. ja Olomouci abipiiskopiks 12.10.1949. Praha peapiiskopkonna apostellikuks administraatoriks nimetas teda paavst Paulus VI 1965.a. Riigi sotsialistlik valitsus ei nõustunud Tomasheki nimetamisega peapiiskopiks. Kardinaliiks nimetati Frantisek Tomasek 1976 *in pectore*, nime mainimata. Avalikustada oli seda võimalik alles aasta hiljem. Peapiiskopiks sai kardinal Tomashek 30.12.1977. Tema ametijärglaseks on 1991 aastast alates peapiiskop Miloslav Vlk.

VALGEVENE VALITSUS ON OTSUSTANUD saata maalt väevõimuga välja 29 poola kodakondsusse kuuluvat preestrit, kes polnud neile antud kahe nädala jooksul vabatahtlikult lahkunud. Preestrid, kes ei allunud küll otseselt Poola piiskoppide konverentsile, süüdistatakse valgevenelaste poolastamises ja selles, et nad pidasid venekeelseid jumalateenistusi aladel, kus elanike põhiosa on poolakeelne. Samas on õigeusu kiriku Minski metropoliit Filaret süüdistanud väljasaadetavaid preestrid "peenetundelisuse puudumises" ja spionaazhis Poola riigi heaks. Valgevene 11 miljonist elanikust kuulub katoliku kirikusse 2 miljonit.

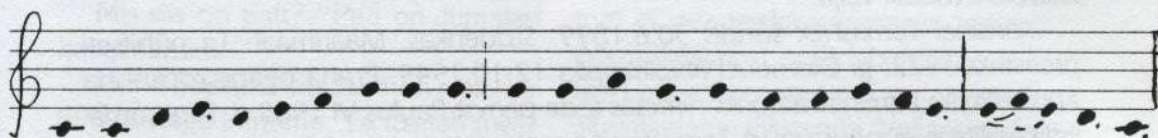
SAN FRANCISCO PEAPIISKOP John R. Quinn on teatanud, et ta ei pea Rooma "Usulevitamise kongregatsiooni" poolt avaldatud homoseksuaalsust puudutavat seisukohta endale kohustuslikuks. Mainitud seisukohavõttus nõutakse Ühendriikide piiskoppidelt vastuseisu homoseksualistide täielikule ühiskondlikule võrdsusele teiste kodanikega, sest see ei olevat "õiguspärane" kõigil juhtudel, näiteks õpetaja- ja kasvatajatöö kohuste täitmisel. Peapiiskop Quinn, kelle piiskopkonnas on homoseksualistide protsent elanikkonna hulgas erakordselt kõrge, ütles oma arvamuse välja iga-aastase traditsioonilise AIDSi haigete eest peetud missa ajal. Piiskop juhtis tähelepanu "valule, mida see dokument on teinud paljudele inimestele" ja kinnitas, et ta ei loe seda endale kohustuslikuks ning toetub edaspidigi sama kongregatsiooni poolt 1988. aastal avaldatud dokumendile, mis jätab suhtumise sellesse väga mitmetahulisse probleemi kohaliku piiskopi otsustada.

ÜKS VABASTUSTEOLOOGIA SUURKUJUSID, Leonardo Boff, on loobunud preestriametist ja frantsiskaanimunga seisusest. Frantsiskaanid on tagasi lükanud väite, nagu oleks ordu Boffi oma liikmeskonnast välja heitnud. Frantsiskaanide kindral Herman Schalück kinnitab, et ordu poolt pole Boffile keegi survet avaldanud.

NANYANGI PIISKOPKONNAS SURI 74. eluaastal hiinlasest preester Francis Zang Shengtang mürgituse tagajärjel, mille oli tekitanud armulaua veini sisse segatud mürk. Kuriteo toimepanijaks peetakse üht endist seminaristi, keda ei pühitsetud preestriks tema vaimse tasakaalutuse pärast. 1946. aastal preestriks pühitsetud Zang arreteeriti 1950. aastal ja viibis 25 aastat kinnipidamiskohas. 1981. aastal määrati talle eluaegne vanglakaristus, kuid ta vabastati 1989 raske haiguse tõttu.

Sal-ve Ma-ter mi-se-ri-cor-di-ae, ma-ter De-i et ma-ter ve-ni-ae
Mei-e E-ma, Sa o-le kii-de-tud, sest et Ju-mal on Si-nust sün-di-nud

Ma-ter spe-i et ma-ter gra-ti-ae, Ma-ter ple-na sanc-tae lae-ti-ti-ae, O Ma-ri-a!
Si-nus loo-tus on mei-le kin-gi-tud, Suu-rest rõõ-must me hing on hel-di-nud. Oo Maar-ja!

Salve, Mater misericordiae,
Mater Dei, et Mater veniae,
Mater spei, et Mater gratiae,
Mater plena sanctae laetitiae,
O Maria!

Meie Ema, Sa ole kiidetud,
sest et Jumal on Sinust sündinud,
Sinus lootus on meile kingitud,
suurest rõõmust me hing on heldinud.
Oo Maarja!

Salve, decus humani generis,
Salve, Virgo dignior ceteris,
Quae virgines omnes transgrederis,
Et altius sedes in superis.
O Maria!

Tervitatud ole, me Käskija -
teame, Jeesus on Sinu lähedal.
Meie palved kõik talle vahenda,
meie õiglast karistust pehmenda.
Oo Maarja!

Salve, felix Virgo puerpera:
Nam qui sedet in Patris dextera,
Caelum regens, terram et aethera,
Intra tua se clausit viscera,
O Maria!

Sünnitasid Jumala neitsina
seadsid Isa kõrvale istuma,
Neitsi neitsitest kõige ülevam,
taevariiki meid kõiki juhi Sa!
Oo Maarja!

*Esikaanel: Õde Mala ja õde Maria Ragam vestlusel kogudusega.
Foto: Stanislav Stepashko.*

Katoliku kiriku väljaanne. Toimetaja preester Rein Õunapuu.
Toimetuse aadress: Vene tn 18, EE-0001 TALLINN, telefon (0142) 44 63 67